

I MEI 1940.

AFLEVERING I.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE :

Dr J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE :

Dr J. HEIMANS, MICHEL ANGELO-
STRAAT 41, AMSTERDAM-ZUID.

UITGAVE VAN :

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE :

2c OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

POSTCHEQUE EN GIRO 15205.

GEM. GIROKANTOOR AMSTERDAM V. 6482.

BANKIERS: INCASSOBANK

(Bijk. Linnaeusstraat).

PRIJS PER JAAR f 6.50 BIJ VOORUITBETALING

HET KONIJN.

Wij moeten ons nog eens bezinnen op de konijntjes en hun plaats in het Nederlandsch landschap. Hun leven is even indrukwekkend, bekoorlijk en geheimzinnig als dat van elk ander dier. Het begint al dadelijk met iets heel moois en wonderlijks: de moeder brengt haar jongen ter wereld in een afzonderlijk, afgelegen, zorgvuldig verborgen hol, de zoogenaamde wentel. Iederen dag komt het oude dier de jongen verzorgen, behoedzaam nadert ze de wentel, dringt er in door, verzorgt haar kroost en gaat weer even geheimzinnig weg als zij is gekomen, zoo goed als geen spoor achterlatend en den uitgang weer zooveel mogelijk gelijk makend aan de omgeving, juist zooals de graafwespen doen.

Nu heb ik het van die graafwespen honderd maal gezien, maar van het konijn nooit. En die wentels kan ik zelf niet vinden, maar de jachtopzieners wel en eigenlijk moest ik het nog maar eens leeren. Onze knappe fotografen, die zoo veel talent, vindingrijkheid en geduld betoond hebben waar het 't leven der vogels betreft, mochten ook hun krachten eens probeeren op het konijn. Die wentelgeschiedenis

lijkt mij verbazend moeilijk. Het familieleven der jonge konijntjes geeft al beter kansen: het transport naar de eigenlijke woon-holen, het verkeer tusschen woongebied en voedseloord, de gemeenschappelijke maaltijden, spel, graafoefeningen en eindelijk het zelfstandig leven der volwassenen. Veel daarvan is door een goed spoorzoeker en opmerker in het landschap zelf te lezen, maar nog aardiger is het, de beesten zelf te aanschouwen in hun doen en laten.

En dan hun betrekkingen met andere wezens, wier bestaan vaak aan het hunne verbonden is: hermelijn en bunsing, havik en buizerd en eindelijk ook jager en

Fig. 1. *Kruipwilgeilanden in het konijnenduin.*

strooper. Hoe zij zich moeten beveiligen door houding en loop, elkander waarschuwen met lichtseinen en geluidsignalen, alles even belangwekkend. Ook nog de „gast-vrijheid”, die ze verleen en aan bergeend, steenuiltje, tapuit, holenduif.

Wel wat zou daarover een prachtig boek te maken zijn.

Maar, maar, we kunnen ook een ander boekje open doen en wel over het dikwerf en zeer terecht hartgrondig verwenschte konijn, den vijand van onze flora, den verwoester van ons landschap. Het is de groote talrijkeheid van de knagers, die hier de moeilijkheid geeft. Wanneer het mogelijk zou zijn, het aantal families te beperken tot twee of drie per hectare, dan zou ik het nog wel aandurven. Doch dit is een hersenschim; de grillige schommelingen in de konijnenbevolking zijn wel heel moeilijk te ondervangen,

Konijnen eten haast elk plantaardig voedsel, of probeeren het ten minste. Heel in het bijzonder hebben zij het gemunt op jong gewas, op kiemplanten, op bloeiknoppen. In de tweede plaats komt dan de schors van boomen en struiken. In nazomer en herfst hebben zij het vooral voorzien op jong gewas en dat is al dadelijk een doodsgevaar voor een aantal van onze allermooiste planten. De Orchideeën, Harlekijnsorchis, Mannetjesorchis, Hondswortel vertoonen hun rozetten al in den herfst en daar vallen de konijnen dan op aan. Zoo kon het, dat in Zuid Kennemerland de prachtige *Anacamptis* geheel is verdwenen. Dertig jaar geleden, toen ik mijn *Omgang met Planten* schreef, groeide deze *Anacamptis* volop langs den Zeeweg van Duin en Kruidberg in de lichte berkenboschjes en in de Bloemendaalsche duinen ook nog op duindoornhellingen en grazige plekken. Ze zijn nu nergens meer te zien. Ook *Herminium*, die hier vroeger heel veel groeide, is nu uiterst zeld-

Fig. 2. Winter 1940. *Meidoorn* tot in zijn top kaalgevreten door konijn.

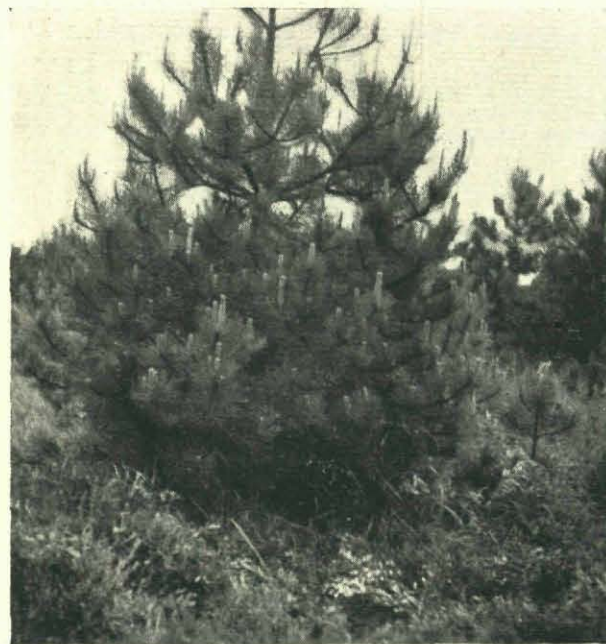

Fig. 3. Waar de bergeend broedt in konijnenvrij Vlieland.

zaam. Breedbladige *Wespenorchis* komt nog wel voor, maar lang niet zoo veel als vroeger, sinds de konijnen alle bloemknoppen ervan afbijten. Hetzelfde is ook reeds het geval met de keverorchis. Dit zijn nu alleen maar de pronkfiguren, doch ge kunt hier nog bijvoegen haast alle grassen en zeggen, de meeste vlinderbloemen en composieten (stalkruid uitgezonderd). *Jacob's Kruiskruid*, dat eerst konijnenvrij leek, krijgt het in den laatsten tijd ook al meer en meer benauwd. Heel erg is het ook, dat de kiemplanten van houtgewas er aan moeten gelooven, zoodat in de konijnenwoestijn natuurlijke opslag van bosch nagevoel onmogelijk is.

De schorsvreterij valt meer in 't oog, dan die andere vreterij en

is ook wel heel schadelijk, doch niet zoo erg als het vernietigen van kiemplanten en jong lot. In de Kennemerduinen hebben de kardinaalsmutsjes het meest te lijden, maar ze weten zich te redden door hun wortellot. Daardoor ontstaat een eigenaardige konijnen-kardinaalsmuts-vegetatie, wel interessant maar meestal troosteloos van uiterlijk. Eik, beuk, al de populieren, meidoorn, liguster, alles moet tol betalen, ook duindoorn en zelfs de schijnbaar onaantastbare eglantieren. Deze worden plaatselijk aangetast en daarbij zijn dan wel specialisten aan het werk, pioniers in de konijnenwereld. Dat geldt ook voor Salomonszegel, die ik vroeger voor onaantastbaar hield, maar die we nu hier en daar al meer en meer met afgebeten bladeren vinden.

Fig. 4. Zeewind en konijn als landschapsarchitecten.

Doch laat ons nog even terugkeeren tot het houtgewas. Het eerst wordt natuurlijk de voet der struiken aangetast en de laag afhangende takken. Maar die konijnen kunnen ook voortreffelijk klimmen en zoo vinden we dan menige struik letterlijk van top tot teen ontschild. Deze winter hebben zoo de meidoorns het op veel plaatsen moeten ontgelden. Dat daarbij wel ongelukjes kunnen voorkomen, laat onze foto zien: het konijn is in den top van de meidoorn met zijn achterpoot verward geraakt in tak-

vorken en zoo bevroren. We vonden twee van deze gevallen. Behalve schors eten de konijnen ook graag de jonge taktoppen. Dat zien we behalve bij kardinaalsmuts ook veel bij liguster en kruipwilg.

Doch genoeg. Het is licht te begrijpen, dat op deze manier een soort van restanten-landschap wordt gevormd. Inplaats van de prachtige duinvalleien van vroeger waar bloemrijke tierige bosschen afwisselden met grazige, even bloemrijke open plekken, vinden we nu uitgestrekte vlakten met holle berkenboschjes, verspreide duindoorns en vlieren en daartusschen wijde ruimten, begroeid met schraal mos en korstmossen met hier en daar een plukje helm of struisriet, verstrooide plekken stalkruid en eilandjes van rondom afgebeten kruipwilg. In het hart van die kruipwilgklompjes hebben dan wilde aardbeien, eereprijs, viooltjes soms een schuilplaats gevonden.

Een dergelijke verarming van het landschap doet ook zijn invloed gelden op de insectenbevolking en daardoor ook op de vogelwereld. Nachtzwaluw en klauwier zijn hier thans zeer zeldzaam, twintig jaar geleden nog zeer overvloedig.

Zoo'n mossen- en kortsmossenduin raakt licht blank en gaat aan 't verstuiven.

Natuurlijk is dat ook wel het gevolg van de graverij van de konijnen, maar veeleer toch te wijten aan de schaarsche begroeiing door de vreterij.

Wel, dit is allemaal een voldoende reden om de konijnen in de duinen en op dergelijke plaatsen in de zandstreken zoo niet uit te roeien, dan toch ten zeerste te beperken. Dit gebeurt reeds in de Staatsnatuurmonumenten op de Noordzee-eilanden en in de Provinciale duinen van Noord-holland. Men is daar pas enkele jaren mee bezig, maar reeds is veel gunstige uitwerking te bespeuren, genoeg, om alvast een eind te maken aan het bijgeloof van „onvruchtbare duinen, die alleen door beplanting vanwege den mensch een behoorlijk plantenkleed kunnen verkrijgen”. Ga maar eens kijken in de Geul op Texel, bij paal XVI aan de Bleekersvallei en in het Natuurmonument Oost van Terschelling.

Komen dan de bergeenden, tapuiten, steenuiltjes en holu-duiven (niet in het gedrang? Wel, die kunnen het zonder de konijnen ook wel stellen. De bergeenden nestelen met plezier onder helm en duindoorn en ander struikgewas mits het maar weelderig groeit en zooals op Rottum, de mensch kan hier ook helpen tot zijn eigen voordeel. Tapuiten vinden aan tuinwanden en elders ook hollen en de

Fig. 5. Winter 1940. Konijn verongelukt in Meidoorn top.

uiltjes en duiven vinden hollen genoeg in de populieren, mits we slechts het natuurlijk duinbosch aan den gang krijgen. De hermelijnen kunnen altijd nog letten op de ratten en muizen. De buizerds vinden in een goed begroeid duin ook wel andere prooi.

Waarom houden we eigenlijk die konijnen? Voor de jacht; en dat is weer een heel andere kwestie, waar we later eens over zullen spreken. Met betrekking tot jacht en boschbouw en landbouw neemt het konijn een positie in, die we met een veel misbruikt woord „eigenaardig” zullen noemen.

Fig. 6. Steenuiltjes aan de ingang van hun konijnenhol.

nog eens napluizen over warande en garenne. Er is in den loop der eeuwen al heel wat op dit gebied voorgevallen. Niets nieuws onder de zon. JAC. P. THIJSSE.

Maar gesteld, dat we de konijnen terwille van de jacht zouden willen behouden, dan kan dat alleen gebeuren onder omstandigheden die de vorming van konijnen-woestijnen voorkomen en die den fatalen ondergang van onze mooie flora en fauna verhinderen. Dit levert een zeer aantrekkelijk voorwerp voor studie en uitvindingen. De hertenjacht kan hierbij ook worden betrokken. Voorloopiggeef ik al vast een kans aan de welbekende huismiddeltjes: Palen en Prikkeldraad en Kippengaas. Ook ga ik

Fig. 7. Konijnenduin in Zuid-Kennemerland.